

ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ УКРАЇНЦІВ З РІЗНИМ РІВНЕМ АДАПТИВНОСТІ, ЕВАКУЙОВАНИХ ДО ЄВРОПИ

*Островська Катерина Олексіївна¹, Островський Ігор Петрович²,
Сайко Христина Ярославівна³*

¹Докторка психологічних наук, професорка кафедри спеціальної освіти Львівського Національного університету імені Івана Франка, координаторка Центру психологічного консультування, психокорекції та логопедії "Terra Kolping", м. Львів (Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/>

²Доктор технічних наук, професор кафедри спеціальної освіти Львівського Національного університету імені Івана Франка, член правління ГО «Справа Кольпінга в Україні», голова Асоціації "Familia Kolping de Lisboa", м. Львів (Україна)
ORCID ID: [https://](https://orcid.org/)

³Кандидат психологічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти Львівського Національного університету імені Івана Франка, м. Львів (Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4397-6930>

UDC: 159.9

АНОТАЦІЯ

Стаття має на меті представити особливості ціннісно-мотиваційної сфери українців з різним рівнем адаптивності, евакуйованих до Європи. Особливості міграційних процесів представлені переважно у якості психологічної адаптації мігрантів до нового культурного середовища, розуміючи процес адаптації як зміну психологічних властивостей особистості, що виражається у зміні ціннісних орієнтацій, рольової поведінки, соціальних поглядів. У рамках такого підходу діагностуються певні аспекти психологічної готовності до міжкультурної взаємодії, представлені наслідки переміщення для групової та індивідуальної ідентичності, психологічні властивості мігрантів, специфіка надання психологічної допомоги. Міграція включає інтеграцію культур, еволюцію національної ідентичності в умовах інтенсивної міжкультуральної взаємодії і становлення ідентичностей, асиміляцію як фундаментальну культурну стратегію. Знання психологічних основ міграції сприятиме подоланню стереотипності мислення у ставленні до мігрантів та налагодженню позитивних соціальних взаємин. можливості людини до адаптації являють собою стійкі властивості особистісно-типологічного та індивідуального ступеня людської індивідуальності, яка надають здатність успішно адаптуватися до багатограних вимог життєдіяльності і проявляються на фізіологічному та психологічному рівнях, спрямовуючи поведінку індивіда. У мігрантів з Португалії на відміну від мігрантів з Нідерландів переважає вищий рівень мотивації до успіху та вищий рівень адаптації.

Результати дослідження можуть бути використані для практичної реалізації психологами.

Ключові слова: соціальна адаптація, ідентичність цінності, світогляд, ціннісно-мотиваційна орієнтація, мотивація на успіх.

Постановка проблеми. Одним з найголовніших завдань вимушеного переселення є полегшення процесу соціокультурної адаптації та включення таких людей до повноцінного життя у новому

Address for correspondence, e-mail: editpsychas@gmail.com
Copyright: © *Kateryna Ostrovska, Ihor Ostrovskiy, Khrystyna Saiko*

This is an Open Access journal, all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

культурному оточенні. Процес адаптації є досить складним, а також вимагає задіяння внутрішніх резервів до постійних змін навколишнього середовища. Значна кількість науковців наразі вказує на недостатність вивчення теми в новому соціокультурному середовищі. Також недостатня розробленість теми ціннісно-мотиваційної сфери у процесі соціокультурної адаптації українців до нового середовища життя у Європі створює передумови для її кращого вивчення.

Вивченням проблеми адаптації, у психології, присвячено велику кількість досліджень. Тему адаптації вивчали такі вчені як Ю. Багно, І. Бойко, Г. Балл, К. Бернар, М. Блажівський, Е. Гайденс, О. Литовченко, Ж. Піаже, та ін.

Також, дослідженням психічної, психологічної та соціально-психологічної адаптації займалися багато вчених, серед яких Г. О. Балл, С. Бохнер, А. Брушлинський, Дж. Е. та Дж.Т. Гуллахорни, К. Дюбуа, Дж. Кокс, М. Леод, С. Лісгаард, Т. Льюїс, А. Маслоу, Л. Орбан-Лембрик, А. Сокар, В. Сорочинська, М. Стефанс Я. Уелл, А. Фернем та інші.

Попри чисельні дослідження, проблема адаптивності у вимушеній міграції є і досі недостатньо вивченою, адже останні десятиліття чисельність вимушених мігрантів значно зросла. А дослідження загалом проводились здебільшого на студентах, або ж вимірювались окремі показники на малих вибірках, що не дає змоги повноцінно зробити висновки, що ж насправді є пристосуванням до проживання в новому соціокультурного середовища.

Мета дослідження полягає у вивченні

проблеми ціннісно-мотиваційної сфери українців з різним рівнем адаптивності, евакуйованих до Європи.

Аналіз досліджень та публікацій.

Адаптація людини до середовища буде успішною, при умові, якщо знайдено спільні об'єднуючі для них підстави. Досліджуючи проблеми адаптації людини до середовища, Г. Юнг вказував, що ідентифікація людини до середовища може відбуватися на підставі певної схожості, під якою він розумів наявність у свідомості людей архетипів, які сприяють налагодженню контактів, як між людьми, так і з зовнішнім світом (Нойман, 2023).

У межах теорії необіхевіаризму поняття адаптація використовується для позначення і стану гармонії між індивідом та середовищем, і процесу, за допомогою якого цей гармонійний стан досягається (Столяренко, 2002).

З позиції біхевіоризму, все, чим володіє індивід, зокрема навички, свідомо регульовані інстинкти, соціалізовані емоції і здатність до пластичності для утворення нових навичок, збереження навичок – пояснюється адаптацією. При цьому "... навички складають основу стійкої поведінки і адаптовані до умов середовища. Людина в концепції біхевіоризму розглядається перш за все як реагуюча, діюча істота, навчена і запрограмована на ті чи інші реакції, дії, поведінку. Якщо змінювати стимули і підкріплення відповідно до реакцій і їх наслідків, то (внаслідок механізму адаптації) можна перепрограмувати особистість ..." (Столяренко, 2002).

У процесі адаптації особистості до середовища простежується зв'язок між

середовищем та реакціями людини на неї, на що вказував А. Маслоу. Науковець визначав психологічний захист як внутрішній ресурс адаптації до навколишнього світу. Оптимальною для людини в процесі адаптації є ідентифікація у внутрішньому плані (Маслоу, 2015).

Цікаву думку щодо адаптації сформулював у своїх роботах американських психолог К. Роджерс - ще один представник гуманістичної психології. Він виокремив феномени людської поведінки і особистості, відповідність яких дає можливість людині бути адаптованою і пристосуватися до інших, таких як вона (Столяренко, 2012). Важливі висновки щодо пристосування людини до зовнішнього середовища як складника природи були зроблені П. Гальпериним, який визначив біологічний зміст адаптації, що виявляється під час взаємодії людини із середовищем. У його розумінні, біологічне – це не тільки організм, а організм з визначеними формами відношення до зовнішнього середовища, з визначеними формами зовнішнього життя та поведінки (Столяренко, 2002).

У психології спостерігаються різні позиції науковців, але всі вони підкреслюється складність та багатобічність адаптаційних процесів та необхідність їх дослідження у площині «людина-середовище». Отже, під адаптацією ми розуміємо процес взаємодії середовища і особистості, який відбувається на різних рівнях (біологічному, психологічному, соціальному) та забезпечує стійке і цілеспрямоване реагування на змінювані умови середовища.

Що ж до висвітлення питання адаптивності особистості, досить невелика кількість вітчизняних вчених займалися

вивченням цього питання. Серед них Брушлинський А., Корольчук М., Кокун О., Моргун В. та інші.

Успішність адаптації особистості вчені пов'язують з таким поняттям як «адаптивність» а також, не менш важливим поняттям, як адаптаційні можливості. Якщо розглядати ці поняття в більш узагальненому вигляді, як співвідношення адаптивності та адаптаційних можливостей, то можна сказати що «адаптивність» - це змога людини до адаптації, що ж до адаптаційних можливостей – то це саме ті характеристики, які цю змogu забезпечують (Кокун, 2004). Отже, адаптивність – це вроджена, а також набута здатність до адаптації, тобто спроможність пристосовуватись до усієї різноманітності життя при будь-яких умовах.

Можливості людини до адаптації являють собою стійкі властивості особистісно-типологічного та індивідуального ступеня людської індивідуальності, яка надають здатність успішно адаптуватися до багатограних вимог життєдіяльності і проявляються на фізіологічному та психологічному рівнях, спрямовуючи поведінку індивіда.

Так, до адаптаційних можливостей людини відносять: емоції, інстинкти, фізичний стан організму, темперамент, зовнішні дані людини, конституцію, рівень природжених властивостей інтелекту. Що ж до проявів нормального високого рівня адаптивності відносять: витривалість, сприятливі психофізичні дані, психічну і фізичну гармонійність, високу працездатність, стресостійкість, особистісні якості що сформувались за період життєдіяльності. Рівень адаптивності може підвищуватися або ж зменшуватися під впливом різних факторів, таких як: навчання, спосіб та умови життя,

виховання. Адаптацію ж можуть полегшувати чи навпаки, ускладнювати особистісні особливості людини, її власна ієрархія систем цінностей, рівень вербального інтелекту та культури, її власні цілі та потреби, її орієнтації, емоційний рівень та міжособистісні стосунки (Кокун, 2004).

Психотерапевти в роботі з клієнтами із труднощами соціальної адаптації використовують напрямки психотерапевтичної допомоги – системну, когнітивну, імагінативну, короткотермінову, позитивну психотерапію (Sajko, 2020). Психотерапевтична робота допомагає розвивати соціальну адаптацію та комунікативні якості особистості мігранта. Позитивна психотерапія зосереджена на цілісність, єдність у різноманітності, подолання однобічності у внутрішньому світі людини і в її соціальному житті. (Островська, 2020).

Дослідники Symons D., Waldeck D., Pancani L. Вивчали проблему адаптивності, і з'ясували, що можна виокреслити три послідовні рівні, що визначають адаптивні можливості особи. До першого рівня відносяться особливості людини що є успадкованими, такі як конституційно-морфологічні, а також нейродинамічні. На другому рівні знаходяться – темпераментальні та характерологічні властивості. До третього рівня відносяться - якості особистості, що є специфічними, які людина розвинула на більш пізніх стадіях свого індивідуального розвитку. Це особливості з таких сфер індивідуума, як інтелектуальна, вольова, емоційна, мотиваційна, що формувалися в процесі особистісного розвитку разом з набуттям різного життєвого досвіду (Symons, 2000).

Вчений Корольчук М. пов'язує адаптаційні можливості з активаційними механізмами та психофізіологічними процесами що є базовими. При цьому адаптаційна спроможність представляє собою можливість організму робити адаптогенні перебудови (Корольчук, 2002). Адаптаційні можливості також взаємопов'язують з таким поняттям, як надійність, що встановлює нормальній життєдіяльності організму під впливом всіляких факторів середовища, а також досягнутого рівня та ступеня гармонійності фізичного та нервово-психологічного розвитку, ступеня реакцій організму до усіляких впливів та стійкістю до них.

У сучасному світі важливим чинником збільшення культурної різноманітності в умовах глобалізації стає міграція. Міграційні процеси відбувалися завжди, з соціально-економічних, політичних, демографічних, воєнно-політичних та інших причин. Мігранти, що потрапляють до нової країни починають вступати в соціокультурні відносини зі спільнотою, у якій проживають. Але, так як зазвичай вони є представниками інших культурних традицій, це спричиняє цілий ланцюг проблем і труднощів на шляху їхньої соціальної та культурної адаптації. Також, виникають питання, як саме іноетнічні мігранти, що потрапили до нового оточення, будуть ставитися до культурного середовища, і приймаюче середовище до них. Актуальною також, є проблема етнокультурної безпеки, що пов'язані з формуванням етнічної ідентичності особистості та суспільства, з яким особистість себе ототожнює.

На сьогоднішній день система індивідуальних ціннісно-мотиваційних

орієнтацій є вельми важливою роллю у розвитку особистості, адже вона є ключовою у особливостях мислення, світогляду, поведінки та характеру кожної людини. Ціннісно-мотиваційна сфера особистості це досить велика область, що з однієї сторони складається з мотивації, а з іншої сторони з світоглядної структури свідомості. Ціннісно-мотиваційна сфера - це є серце, стержень, ядро особистості у якому розкривається її індивідуальне бачення картини світу.

Дослідженням ціннісно-мотиваційної сфери особистості займалися багато вчених, найбільш відомими є: Е. Фромма, В. Франкл, Е. Шпрангер, М. Рокіч, А. Маслоу, Дж. Холлад, Дж. Крамбо, Ш. Шварц, Я. Щепанський, І. Бех та інші. Серед вітчизняних вчених: О. Міненко, В. Андрущенко, М. Головатий, Г. Дубчак, В. Козаков, М. Пірен, П. Таланчук, В. Хмелько, В. Вербець, Л. Хомич та інші.

Поняття «цінність» та «ціннісні орієнтації» виокремлюють та розрізняють у сучасній науковій літературі. Так, цінність - це поняття що виражає певну духовну або ж матеріальну вартість чи ж велику важливість чого-небудь (Бутківська, 2007). Якщо ж взяти більш ширше розуміння цінності, то нею можуть бути різні абстрактні значення, завжди важливі чи ж ситуативні конкретній особистості матеріальні блага. Якщо ж говорити у більш вузькому значенні цінності, як духовної ідеї- це щось, якийсь феномен з великим значенням для конкретного індивіда та відноситься до її актуальних ідеалів та потреб.

Українська дослідниця О. Міненко вважає, що ціннісні орієнтації є однією з найважливіших складових особистості, що у

своїй структурі має емоційний, мотиваційний, оцінювальний, когнітивний а також інші важливі компоненти. На її думку важливість та значення ціннісних орієнтацій полягає у тому що вони є головними у спрямованості професійної діяльності, регулюють поведінку. Під впливом суспільних чинників що є проекцією духовного життя суспільства, які визначаються системою навчання та виховання, формуються ціннісні орієнтації особистості, що визначають життєві перспективи та плани людини (Міненко, 2002).

Ще один американський психолог Ш. Шварц вважає цінності індивідуальним переконанням. Ці переконання відносяться до бажаних конкретних кінцевих цілей або ж поведінки, вони виходять за границі ситуацій чи ж можуть керувати вибором, оцінкою вчинків та упорядковані відносно індивідуальної важливості (Шварц, 2000).

Німецький дослідник П. Менцер вважав що цінність – це визначено почуттями особистості, як найважливіше над усім іншим, це те, до чого прагне людина ставиться з повагою та визнанням (Долинська, 2008). Дослідники багатьох дисциплін займаються вивченням проблематики соціокультурної взаємодії мігрантів зі спільнотою, що приймає. Вплив ціннісно-мотиваційних орієнтацій тісно пов'язаний з рівнем адаптивності та впливом на процес адаптації в іншому соціокультурному середовищі. Важливе місце у таких дослідженнях посідає проблема динаміки етапів та стадій культурної адаптації мігрантів до засад суспільства, в яке вони потрапляють,

включаючи подолання наслідків психологічних, соціальних і культурних відмінностей між ними.

Дослідженням психічної, психологічної та соціально-психологічної адаптації займалися багато вчених, серед яких: Г. О. Балл, М.С.Корольчук, В.Ф.Моргун, Л.Е.Орбан-Лембрик, А. Маслоу, К. Оберг, К. Дюбуа, С. Лісгаард, Дж. Е. і Дж. Т. Гуллахорни, Т. Льюїс та Р. Юнгман та інші.

У соціологічній літературі під соціокультурною адаптацією розуміють «процес і результат пристосування мігранта до нового соціокультурного середовища, що передбачає засвоєння чи відторгнення ним нових соціальних та культурних норм, цінностей, способів поведінки, притаманних спільноті, що «приймає» та стосується двох проблем: по-перше, ступеня підтримки мігрантом своєї культури, тобто того, якою мірою зберігається його власна культурна ідентичність в новому іншокультурному суспільстві; по-друге, участі мігранта у міжкультурних контактах або ступеня його залучення до культури спільноти, що приймає (Володько, 2008).

С. Райнсмйт вважає, що кожен мігрант долає етапи адаптації з різною швидкістю та інтенсивністю, але наявність перехідних етапів необхідна для переходу від однієї культури до іншої. І саме крива адаптації дослідника демонструє можливість впливу різних соціокультурних аспектів на стан та реакції мігранта, а також яким буде результат адаптації, що забезпечує основу для подальших досліджень (Rhinesmith, 2001). Це свідчить про те, що на особистість мігранта

впливають різні соціокультурні чинники та позначаються на його соціальній адаптації та емоційному стані.

Організація дослідження. Групу досліджуваних було сформовано на базі муніципалітету Борселе у Нідерландах, на локації проживання українців, та на базі ГО «Спілка українців у Португалії» що перебувають під тимчасовим захистом у вимушеній міграції. У дослідженні були використані: методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча; методика на визначення мотивації успіху Т. Елерса; методика діагностики мотиваційної структури особистості В. Мільмана; Методика дослідження соціальної адаптованості П. Кузнецова (Пляка, 2016). У нашому дослідженні прийняли участь 70 учасників, 45 респондентів з Нідерландів та 30 респондентів з Португалії, відповідно, на базі муніципалітету Борселе у Нідерландах, на локації проживання українців, що знаходяться у вимушеній міграції та на базі ГО «Спілка українців у Португалії», що проживають на території Португалії, віком від 25 до 45 років, більшість з яких становлять жінки (75%) це пояснюється тим, що наразі виїзд чоловіків з України значно обмежений. У цьому віковому періоді людина має гарні, високі фізичні можливості, розумові здібності та сексуальну активність.

За рівнем освіти більшість з групи мають вищу освіту (56%), коли як лише середню освіту має незначна частина опитаних (4%), що говорить про високий інтелектуальний та професійний рівень групи. Співвідношення одружених(55%) та

неодружених (45%) становила майже однакову кількість, натомість дітей мають більшість з групи (63%), це пояснюється тим, що основна маса українців що стали вимушеними мігрантами є молоді жінки з дітьми. Володіють іноземною мовою англійською(48%) та, або ж мовою країни перебування (32%) значна частина групи (70%), та зовсім не знають іноземної (30%) невелика частина опитаних і дехто вже на шляху до вивчення мови. Ці дані говорять про високу освіченість групи. Тривалість перебування у іншому соціокультурному середовищі більше 12 місяців вказали половина респондентів (51%), ті хто приїхав від 6 місяців до 1 року тому становить майже чверть опитаних(24%), та 3-6 місяців вказала незначна частина (15%) та найменше тих хто приїхав нещодавно, менше 3 місяців (11%), що говорить про те, що більшість приїхали після початку повномасштабного вторгнення

практично не мають доходу і утримуються коштами родини. Не працюючими є майже половина групи (47%). тоді як решта мають або ж повну зайнятість (36%), або з тимчасову (майже 7%) або працюють неповний робочий день (11%) чи декілька днів на тиждень, що пояснюється тим що більшість групи це жінки з дітьми, часом досить маленькими, без сторонньої підтримки родичів, що ускладнює можливість працювати. Хочуть повернутися в Україну значна частина групи (77%), невелика частина не збирається повертатись (12%), а також невелика частина з опитаних не визначилась (11%). До іншої країни прибули з дітьми чи іншими членами родини більше половини групи (82%), незначна частина (12%) приїхали з друзями і лише поодинокі випадки тих хто приїхав один (приблизно 6%), що вже дає можливість зробити припущення про високі родинно-сімейні цінності. Разом з цим майже вся група (90%)

Таблиця 1.

Результати опитування за методикою дослідження соціальної адаптивності

Рівень адаптивності	кількість респондентів	кількість респондентів в Нідерландах	кількість респондентів ао Португалії
високий	27(36%)	17(38%)	10(33%)
середній	39(52%)	22(49%)	17(57%)
низький	9(12%)	6(13%)	3(10%)
дуже низький	0 (0%)	0(%)	0(%)

в Україні. Стабільний, достатній місячний дохід мають лише 32% з опитаних, разом з тим незначний дохід мають третина (35%), а стабільший, достатній на базові потреби мають відповідно трохи менша частка групи (25%), також 5 респондентів (майже 7%)

вказала що у них залишилися родичі в Україні, і відповідно декілька з опитаних не мають вже нікого з родини на території України (Див. Табл. 1.).

Провівши діагностику рівня адаптивності було виявлено що високий

рівень мають 36,2% досліджуваних, середній показник виявився найбільшим у групі – 52,4% та відповідно низький показник мають 11,4%. Хорошим показником виявилось те, що дуже низького рівня немає жоден з опитаних. Люди з високим рівнем мають вищу соціальну активність, витривалість, вони швидко пристосовуються до змін оточення, вони витривалі та стресостійкі, не пасують перед лицем труднощів. Особи з середнім рівнем можуть бути трохи невпевненими, можуть піддаватися сумнівам і нервувати перед відповідальністю чи ж різкою зміною обставин. Людина ж з низьким рівнем часто не впевнена, має занижену самооцінку, має труднощі з прийняттям рішення, може мати проблеми в спілкуванні чи в трудовій діяльності.

Результати дослідження щодо соціальної адаптованості свідчать про те, що у загальній групі період перебування менше 3

середовища. Рівень адаптованості у період перебування від 3 до 6 місяців, становить високий рівень 23,1%, середній 70,1%, низький 6,8% у мігрантів. Проаналізувавши рівень адаптивності досліджуваних в залежності від періоду перебування отримали наступні дані що представлені у рисунку 1.

Провівши діагностику рівня спрямованості особистості на мотивацію успіху і було виявлено наступні дані: більше половини респондентів мають позитивний рівень мотивації тобто вони спрямовані на успіх. Відповідно в загальній групі 55%, в Нідерландах 51% та у Португалії 60%. Також відмінним показником є те, що відсутні респонденти, що не прагнуть до успіху. Великий відсоток склали респонденти з чітко невизначеним мотиваційним профілем, відповідно в загальній групі 45%, в Нідерландах 49% та в Португалії 40%, дещо в меншій мірі орієнтовані на успіх. Чітка мотивація до успіху буде сприяти кращій адаптаційній можливості у вимушеній міграції. Див. Рис. 2.

Це свідчить про те, що у мігрантів з Португалії на відміну від мігрантів з Нідерландів переважає вищий рівень мотивації до успіху.

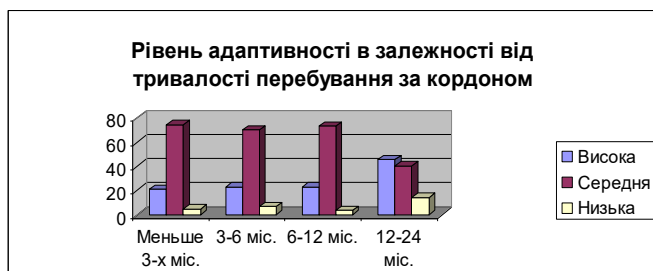

Рис. 1. Рівень адаптивності мігрантів в залежності від тривалості перебування у Нідерландах та Португалії

місяців, не виявлено людей з низьким рівнем соціальної адаптованості, проте встановлено, що є найбільшим показник середнього рівня 75,4%, та високого 21,1%, що може бути в результаті так званого «періоду ейфорії» що супроводжує людину у першій фазі після прибуття до нового соціокультурного

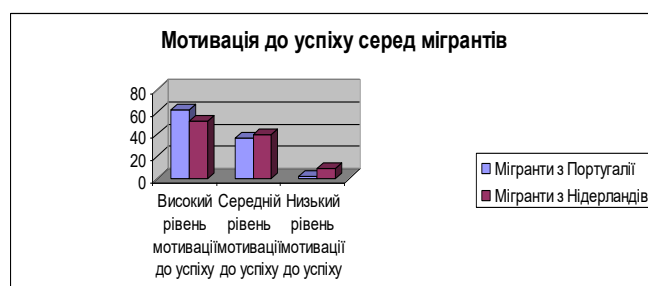

Рис. 2. Рівень мотивації до успіху серед мігрантів Нідерландів та Португалії

За результатами **кореляційного аналізу** у групі мігрантів з Нідерландів встановлено пряму кореляцію між рівнем соціальної адаптації та цінністю активного діяльнісного життя ($r=0,40$), володінням мовою ($r=0,36$), працевлаштованістю ($r=0,35$), (Табл. 2.). На нашу думку виявлені

Табл. 2. Взаємозв'язок між рівнем соціальної адаптації, володінням мовою та працевлаштованістю

взаємозв'язки свідчать про те, що високий рівень соціальної адаптації пов'язаний із цінністю активного діяльнісного життя, володінням мовою та працевлаштованістю мігрантів.

У групі мігрантів з Португалії встановлено пряму кореляцію між рівнем соціальної адаптації та цінністю впевненості в собі ($r=0,39$), володінням мовою ($r=0,41$). (Табл. 3.). На нашу думку виявлені

Табл. 3. Взаємозв'язок між рівнем соціальної адаптації, володінням мовою та впевненістю в собі

взаємозв'язки свідчать про те, що високий рівень соціальної адаптації пов'язаний із цінністю активного діяльнісного життя,

володінням мовою та працевлаштованістю мігрантів.

Можна зробити висновки про те, що можливості людини до адаптації являють собою стійкі властивості особистісно-типологічного та індивідуального ступеня людської індивідуальності, яка надають здатність успішно адаптуватися до багатогранних вимог життєдіяльності і проявляються на фізіологічному та психологічному рівнях, спрямовуючи поведінку індивіда. У мігрантів з Португалії на відміну від мігрантів з Нідерландів переважає вищий рівень мотивації до успіху та вищий рівень адаптації.

Висновки. Успішність адаптації особистості вчені пов'язують з таким поняттям як «адаптивність» а також, не менш важливим поняттям, як адаптаційні можливості. Можливості особистості до адаптації являють собою стійкі властивості особистісно-типологічного та індивідуального ступеня людської індивідуальності, яка надають здатність успішно адаптуватися до багатогранних вимог життєдіяльності і проявляються на фізіологічному та психологічному рівнях, спрямовуючи поведінку індивіда. У групі мігрантів з Нідерландів виявлені кореляційні взаємозв'язки між цінністю активного діяльнісного життя, володінням мовою та працевлаштованістю. Натомість, у мігрантів з Португалії виявлено кореляційні взаємозв'язки між рівнем соціальної адаптації, цінністю впевненості в собі, володінням іноземною мовою.

References :

- Butkivska T. V. (2007) Problema tsinnosti u sotsializatsii osobystosti. Tsinnosti osvity i vykhovannia. (pp. 27–31). [In Ukrainian].
- Volodko V., Rovenchak O. (2008) Modeli sotsiokulturnoi adaptatsii imihrantiv. Visnyk Lvivskoho universytetu. (pp.182–210). [In Ukrainian].
- Dolynska L. V. (2008) Psykholohiia tsinnisnykh oriientsatsii maibutnoho vchytelia [Psychology of value orientations of a future teacher]. – Kamianets-Podilskyi : FOP Sysyn O. V. [In Ukrainian].
- Kokun O.M. (2004) Optymizatsiia adaptatsiinykh mozhlyvostei liudyny: psykhofiziologichnyi aspekt zabezpechennia diialnosti: Monohrafiia [Optimization of human adaptive capabilities: psychophysiological aspect of ensuring activity]. Kyiv: Milenium [In Ukrainian].
- Korolchuk M.S. (2002) Adaptatsiia ta yii znachennia v systemi psykhofiziologichnoho zabezpechennia diialnosti. Zbirnyk naukovykh statei Kyivskoho mizhnarodnoho universytetu. (pp.191–211). [In Ukrainian].
- Maslou A. (2015) Motyvatsiia i osobystist [Motivation and personality]. Kharkiv: Knyzhkovyi dim [In Ukrainian].
- Minenko O.O. (2002) Profesiine stanovlennia praktychnoho psykhologa yak systema paradyhmalnykh zmin. Visnyk Kharkivskoho Natsionalnoho Universytetu. (pp. 209 –211). [In Ukrainian].
- Noiman E., Yunh K.H. (2023) Psykhoanaliz ta mystetstvo [Psychoanalysis and art]. – Kyiv: Svaroh [In Ukrainian].
- Pliushch V. (2021) Sotsiologichni modeli sotsiokulturnoi adaptatsii suchasnykh mihrantiv v inshokulturnomu seredovyschi. Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii. (pp. 103–114). [In Ukrainian].
- Stoliarenko L. D. (2002) Osnovy psykhologii [Basics of psychology]. – Kyiv: Feniks [In Ukrainian].
- Stoliarenko O. B. (2012) Psykholohiia osobystosti [Personality psychology]. – Kyiv.: Tsentr uchbovoi literatury [In Ukrainian].
- Shvarts Sh., Bilski V. (2000) Do teorii universalnoho zmistu ta struktury tsinnosti: rozshyrennia ta mizhkulturni kopii. Zhurnal osobystosti ta sotsialnoi psykhologii. (pp. 878–891). [In Ukrainian].
- Muzychko, L. N., Sajko Kh. Ya., Ostrovska, K. O. (2020) Ukrainian Psychotherapeutic Experience in Overcoming Post-Traumatic Stress Disorder in Military Men. Psychology and education. (pp. 198-202). [In English]
- Pliaka L.V. (2016) Psykhodiagnostychnyi kompleks z vyvchennia osobystosti studenta [Psychodiagnostic complex for studying the student's personality]. – Kharkiv.: NFaU [In Ukrainian].
- Symons D. (2000) Adaptiveness and adaptation. Ethology and Sociobiology. (pp.427-444). [In English]
- Rhinesmith, S.H. (2001) Bring Home the World: A Management Guide for Community Leaders of International Programs. – New York : AMACOM [In English]
- Waldeck D., Pancani L., Holliman A., Karekla M., Tyndall I. (2021) Adaptability and psychological flexibility: Overlapping con-

structs?-Journal of Contextual Behavioral Science. (pp. 72-78) [In English]

Pliaka L.V. (2016) Psykhodiagnostychnyi kompleks z vyvchennia osobystosti studenta [Psychodiagnostic complex for studying the student's personality]. – Kharkiv.: NFaU [In Ukrainian].

Kateryna Ostrovska

Doctor of Psychological Sciences, Professor at the Department of Special Education, Ivan Franko National University of Lviv; Coordinator of the Center for Psychological Counseling, Psychocorrection, and Speech Therapy "Terra Kolping", Lviv (Ukraine)

Ihor Ostrovskyi

Doctor of Technical Sciences, Professor at the Department of Special Education, Ivan Franko National University of Lviv; Board Member of the NGO "Kolping Work in Ukraine"; Head of the Association "Familia Kolping de Lisboa", Lviv (Ukraine)

Khrystyna Saiko

Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor of the Department of Special Education at Ivan Franko National University of Lviv, Lviv (Ukraine)

**CHARACTERISTICS OF THE
VALUE-MOTIVATIONAL SPHERE OF
UKRAINIANS WITH VARYING LEVELS OF
ADAPTABILITY EVACUATED TO EUROPE**

ABSTRACT

The article aims to explore the characteristics of the value and motivational sphere among Ukrainians with varying levels of adaptability who were evacuated to Europe. Migration processes are examined primarily through the lens of migrants' psychological adaptation to a new cultural environment, with adaptation understood as a transformation in an individual's psychological traits. This transformation is reflected in shifts in value orientations, role behaviors, and social perspectives.

Within this framework, the article examines certain aspects of psychological readiness for intercultural interaction, the impact of displacement on both group and individual identity, the psychological traits of migrants, and the specifics of providing psychological support. Migration is viewed as a process that includes cultural integration, the evolution of national identity under conditions of intensive intercultural contact, identity formation, and assimilation as a fundamental cultural strategy.

Understanding the psychological foundations of migration contributes to overcoming stereotypical attitudes toward migrants and facilitates the establishment of positive social relationships. Human adaptive capacity is consi-

dered a stable feature of both typological and individual personality traits, enabling successful adjustment to the complex demands of life. These capacities manifest at both physiological and psychological levels, guiding individual behavior.

The study finds that migrants from Portugal, in contrast to those from the Netherlands, exhibit a higher level of achievement motivation and greater adaptability. The results of this study have practical implications and can be utilized by psychologists in their work.

Keywords: social adaptation, value identity, worldview, value-motivational orientation, achievement motivation.

Островська Катерина Олексіївна

Докторка психологічних наук, професорка кафедри спеціальної освіти Львівського Національного університету імені Івана Франка, координаторка Центру психологічного консультування, психокорекції та логопедії "Terra Kolping", м. Львів (Україна)

Островський Ігор Петрович

Доктор технічних наук, професор кафедри спеціальної освіти Львівського Національного університету імені Івана Франка, член правління ГО «Справа Кольпінга в Україні», голова Асоціації "Familia Kolping de Lisboa", м. Львів (Україна)

Сайко Христина Ярославівна

Кандидат психологічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти Львівського Національного університету імені Івана Франка, м. Львів (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ УКРАЇНЦІВ З РІЗНИМ РІВНЕМ АДАПТИВНОСТІ, ЕВАКУЙОВАНИХ ДО ЄВРОПИ

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено особливості ціннісно-мотиваційної сфери українців з різним рівнем адаптивності, евакуйованих до Європи. Міграційні процеси розглядаються насамперед як психологічна адаптація мігрантів до нових культурних умов, де адаптація трактується як трансформація психологічних властивостей особистості. Ця трансформація виявляється у зміні ціннісних орієнтацій, рольової поведінки та соціального світогляду.

У межах цього підходу аналізуються аспекти психологічної готовності до міжкультурної взаємодії, наслідки переміщення для групової та індивідуальної ідентичності, психологічні характеристики мігрантів та особливості надання їм психологічної допомоги.

Міграція розглядається як процес, що включає культурну інтеграцію, еволюцію національної ідентичності в умовах інтенсивного міжкультурного контакту, формування ідентичностей та асиміляцію як базову культурну стратегію.

Розуміння психологічних засад міграції сприяє подоланню стереотипного мислення у ставленні до мігрантів та встановленню позитивних соціальних взаємин. Адаптаційні можливості людини розглядаються як стійкі риси особистісно-типологічного та індивідуального рівня, які забезпечують здатність ефективно відповідати на різноманітні життєві виклики. Ці риси виявляються як на фізіологічному, так і на психологічному рівнях, скеровуючи поведінку особистості.

Дослідження показало, що мігранти з Португалії, на відміну від мігрантів з Нідерландів, мають вищий рівень мотивації до досягнення та кращу адаптивність. Отримані результати можуть бути використані психологами у практичній діяльності.

Ключові слова: соціальна адаптація, ціннісна ідентичність, світогляд, ціннісно-мотиваційна орієнтація, мотивація досягнення.

How to cite (як цитувати):

Ostrowska, K., Ostrovskyi, I., & Saiko, K. CHARACTERISTICS OF THE VALUE-MOTIVATIONAL SPHERE OF UKRAINIANS WITH VARYING LEVELS OF ADAPTABILITY EVACUATED TO EUROPE. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*, 11(2), 43–53. <https://doi.org/10.31108/1.2025.11.2.3> [in Ukrainian]

Островська, К., Островський, І., & Сайко, Х. ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ УКРАЇНЦІВ З РІЗНИМ РІВНЕМ АДАПТИВНОСТІ, ЕВАКУЙОВАНИХ ДО ЄВРОПИ. *ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧАСОПИС*, 11(2), 43–53. <https://doi.org/10.31108/1.2025.11.2.3>

Дата отримання статті: 03.01.2025

Дата рекомендації до друку: 15.02.2025

Дата оприлюднення: 28.02.2025